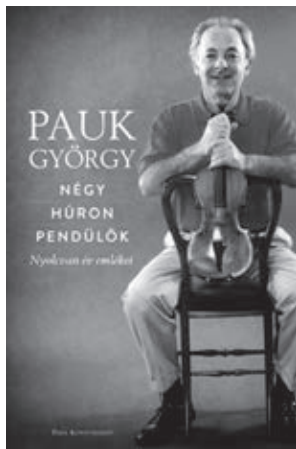

Hubay-Zathureczky iskola

PAUK GYÖRGY hegedűművész – született 1936. október 26-án, Budapesten

Pauk Györgyről számos információ található az interneten. Megemlékezett róla a The Strad című folyóirat 1988. évi áprilisi, és 2006. évi augusztusi száma is. Hogy olvasóink közelebb kerüljenek hozzá, ezúttal kevésbé a külföldi forrásokra, inkább „Négy húron pendülök” című könyvére támaszkodunk, amely 80. születésnapja alkalmával jelent meg. Az 1961 óta Londonban élő hegedűművész 1956 októberében nyerte meg a genovai Paganini-versenyt, majd 1957-ben Frankl Péterrel a müncheni szonáta-versenyt, 1959-ben pedig a párizsi Marguarite Long – Jacques Thibaud versenyt. A londoni Royal Festival Hallban 1961-ben debütált. Mielőtt rátérnénk életrajzára, bevezetesként következzenek egy részlet Philip Coggin írásából, amely a Strad 1988 áprilisi számában jelent meg, „Successful adjustment” (Sikeres beilleszkedés) címmel.

Sikeres beilleszkedés

„Nem hiszek abban, hogy az embernek specialistának kell lennie, én mindent szeretek játszani” – mondja Pauk György, ez az életerőtől duzzadó, magyar születésű hegedűs, aki az elmúlt évben ünnepelte Wigmore Hall-beli bemutatkozó fellépésének 25. évfordulóját. A zenének ez a sokirányú, eklektikus megközelítése hosszú időn át jellemezte repertoárját, de ugyanilyen sokszínű és változatos társalgás közben is. Zseniális, fiatalos ember, rögtön érezni lehetett belőle a lelkesedést, amikor Golders Green-beli otthonának zenetermében a 20. századi repertoárhoz fűződő kapcsolatáról kérdeztem.

„Engem érdekel az új zene” – mondja élénken. „Szerintem minden hegedűsnek műsorán kellene tartania ezeket a műveket. Az ember nem játszhat állandóan Beethoven és Brahmsot. Szeretem ezeket, de van még más is. Keresnünk kell az új kihívásokat.” Előrehajol, mintha csak mondandóját akarná hangsúlyozni, és azt magyarázza, milyen alapvetően fontos az előadás tökéletes tisztasága, ha meg akarjuk érteni a modern zenét. „Miként a klasszikusokat, ezt is jól kell játszani, ha a mű arra érdemes.” Majd így folytatja: „Az emberek gyakran mondják: „Modern zene? Egyszerű előadni, hiszen az emberek úgysem hallják, mit játszik az előadó. Az ilyen előadás rossz. A modern zenét jól kell előadni.”

Schönberg hegedűversenyének kivételével – ezt ugyanis nem kedveli – Pauk játssza valamennyi jelentősebb 20. századi hegedűversenyt. Már fiatalon az a szerencse érte, hogy megszólaltathatta kora több nagy hatású szerzőjének művét, és ezek között volt Pierre Boulez is. „Boulezsal többször is játszottam a Berg- és a Bartók hegedűversenyt, és így egészen különleges módon nyerhettem bepillantást a 20. század zenéjébe.”

Igen megtisztelőnek tartja, hogy az utóbbi időben ko-

runk számos vezető komponistájának művét mutathatta be Nagy-Britanniában: Lutoslawski „Chain 2” című művét, Penderecki hegedűversenyét, és itt volt a világpremierje Tippet hegedűre, brácsára és csellóra írt hármversenyének is, mindhárom esetben a szerző vezényletével. „A szerző elképzelése szerint előadni a műveket ... ez valami csodálatos” – mondja Pauk, aki a darab kialakulásának folyamatában gyakran tesz javaslatokat a zeneszerzőnek. „Ez régen is így volt” – erősíti meg. „A nagy zeneszerzők és a hangszeres előadók találkoztak, mint ahogy az Brahms és Joachim esetében is történt, és a műért együtt vállalták a felelősséget.”

Miként a legtöbb virtuóz, Pauk is a családi környezetből kapta a példát. Zenesz családban született 1936-ban, édesanyja hivatásos zongorista volt. Öt éves korában kezdett hegedülni. Nógrádinánál tanult, aki ugyanott lakott Budapesten, ahol ők. A tanárnő jelentős hírnévre tett szert a fiatal tehetségek tanítása terén, így érthetően hálás neki a kezdeti oktatásért, amely „csodálatosan megalapozta hegedűtechnikáját”. Ma is jól emlékszik zeneakadémiai éveire, áhítatot keltő, első benyomásaira.

Hogy mit mondhatok Weinerről? Nem beszélhetünk az én generációm egyetlen magyar muzsikusról sem anélkül, hogy ne említenénk az ő nevét. Ő volt a kamarazene atyja Magyarországon. Felejthetetlen muzsikos volt. Weinernek köszönhetően mindent megtanultam arról, hogyan kell kamarazenét játszani. Alapítottam egy vonósnégyest, mivel ez volt az egyik tantárgy, de végül annyira megszerettem, hogy a zeneakadémia öt évén keresztül együtt maradtunk. Weiner azt szokta mondani, meg kell nézni, mi van a nyomtatott kotta mögött, mert nem lehet mindent pontosan leírni, amit a zeneszerző mondani akart. A kottafejek mögé kell nézni. Kodály kevésbé hatott rám. Nagy ember volt, de nem volt olyan jó pedagógus... feltételezte rólunk, hogy többet tudunk an-

nál, mint amit valójában tudtunk, ezért gyakran nem értettük. De népzene-órái, amelyek kötelezőek voltak számunkra, igen értékesek voltak.

Életrajza

Amint Pauk György „Négy húron pendülök” című könyvéből megtudjuk, 1936. október 26-án született Budapesten az Újlipótvárosban, a Sziget utcában – a mai Radnóti Miklós utcában –, ahol szüleivel lakott. Édesanyja, Lustig Magda a Zeneakadémián Székely Arnoldnál tanult zongorázni. Édesapja a Marcali melletti Kéthely nevű kis helységből származott. Mivel szüleit a háború alatt elveszítette, nagymamája nevelte fel. Ötévesen kezdett hegedülni a házukban lakó, kiváló hegedűtanárnőnél, Nógrádiné Neumann Olgánál, akihez zeneakadémista koráig rendszeresen járt hegedűórára. 1942-ben abban az épületben kezdte meg általános iskolai tanulmányait, ahol ma a Hollán Ernő utcai zeneiskola működik. Az iskola nagytermében volt első fellépése. A következő évtől a Sziget utcai általános iskolában tanult.

A Zeneakadémiával párhuzamosan, középiszkolai tanulmányait a Nagymező utcai zenei gimnáziumban végezte. Zathureczky Ede 1949-ben vette fel osztályába a Zeneakadémiára, ő volt a legfiatalabb növendéke. Gyakorlását továbbra is Nógrádiné felügyelte, akinek munkáját Zathureczky igen nagyra becsülte.

A hívők érezhetik úgy magukat a templomban, ahogy én éreztem magam, valahányszor beléptem a Zeneakadémia kapuján. Mindig valami megilletődöttségféle lett úrrá rajtam, ugyanakkor meghittséget is éreztem. Az ember ment a lépcsőn, és szembejött vele Kodály, Weiner, vagy Zathureczky... A templommal ellentétben itt az ember úgy érezte, maga az Úristen jön szembe vele, sőt vissza is köszön... Azt hiszem, ez a szellem ma már sehol a világon nem létezik. Változnak az idők, ma már más a stílus.

Életem legfontosabb, legmeghatározóbb zenei egyéniségei Weiner Leó és Zathureczky Ede voltak. Tanításuk, tanácsaik segítettek kialakítani zenei egyéniségemet. Stílusuk ma már nem mindenben felelne meg a 21. század előadási stílusának és ízlésének, hiszen az idők változnak. Mi, előadóművészek nyitott füllel, állandó tanulni vágyással észleljük és érzékeljük a változásokat, de az alapelvek megmaradnak: hűnek kell maradni a zeneszerző mondanivalójához. Zathureczky jól ismerte Bar-

tókot, így át tudta adni nekünk, növendékeknek mindazt, amit tőle hallott, nála tapasztalt. Az ő útmutatásai alapján kezdtem megismerni a még ma is eléggé bonyolult és zeneileg nagyon összetett Szólószonátát és a nagy hegedűversenyt (az úgynevezett első hegedűverseny akkor még nem jelent meg, csak később adták közre, opus posthumusként). Zathureczky nagyon közeli kapcsolatban állt ezekkel a darabokkal, ami az én Bartókhhoz fűződő viszonyomra is kihatott, és megalapozta saját interpretációm kialakítását. Maig örzöm eredeti ujjrendjeit, frazírozásait és zenei tanácsait.

Zathureczky nemcsak a hegedű tanszakot vezette, de megörökölte Dohnányitól a főigazgatói széket is; a Zeneakadémia harmadik emeletén, a főigazgatói szolgálati lakásban lakott. Az óráit is ott tartotta. Minden áldott nap tanított, 3-4 növendékkel foglalkozott egyszerre. A tanítványaitól megkívánta, hogy minél többen jelen legyenek egymás óráin. Karizmatikus egyéniség volt, kiváló művész és pedagógus. Nekem elmondhatatlanul sokat jelentett, hogy már tizenhárom évesen kivételes tehetségű, fiatal hegedűsökkel tanulhattam együtt, akik mind 6-10 évvel idősebbek voltak nálam... Emlékszem, eleinte meglehetősen megilletődve, félénken vettem részt az órákon, nem volt könnyű a nagyok előtt játszani... Zathureczkyhez azért mentem, hogy zenélni tanuljak, nála ezt lehetett a legmagasabb fokon elsajátítani. Rendkívül alapos, tanult művész volt, szólistaműltja igen fontos volt a számomra. Egy fiatal művésznak, aki szólistapályára készül, olyan egyéniségre van szüksége, aki tudja, mit jelent kiállni egy nagy zenekar elé. Később magam is mindig erre neveltem a hozzám kerülő, különleges tehetségű fiatalokat. A híres magyar hegedűiskola képviselői, Hubay, Szigeti, Székely Zoltán és sok más nagy hegedűs legfontosabb tulajdonsága a szép, meleg, bársonyos hegedűhang volt – erről lehetett felismerni őket. Én is ezt tanultam meg „Zatu”-tól, és ezt adom tovább növendékeimnek világszerte, ahol csak megfordulok. A hegedűnek olyan természetességgel kell megszólalnia, mint egy kiváló énekhangnak, hiszen a hegedű éneklő hangszer. Ezt nem szabad elfelejteni!

Az 1940-es évek végétől 1956-ig szinte teljesen le voltak zárva a határok, és ezért Magyarország zenei élete is bezárkózott. Többnyire csak szovjet muzsikuskok léptek fel vendégművészként, közülük viszont a legkiválóbbak, akik akkor még nem juthattak el a nyugati koncertpódiumokra. Pauk ekkor hallotta David Ojsztrahot, akinek hangszertudása, meleg hegedűhangja, természetes zenélése nagy hatással volt rá. Zathureczkynél elő is játszott neki, így személyesen megismerhette.

Ojsztrah játékát mindig is csodáltam, mert tökéletesen fedte a szerző elképzelését. Talán az egyetlen kivétel Mozart volt: Ojsztrah Mozartja az én ízlésemnek már akkor is kicsit ódivatúan és túl romantikusan hangzott. Azóta ezt még inkább így érzem, mivel a historikus interpretációk alaposan megváltoztatták a hozzáállásomat a barokk és klasszikus művek előadásához. Ojsztrah tökéletes

technikával játszott, hegedűhangja biztos és kikezdzhetetlen volt, és ami talán a legfontosabb: ha kellett, nagy és acélos tudott lenni, vagy éppenséggel bársonyos és lágy. Fantasztikus hangszíneket csalt elő hangszeréből... A másik szovjet muzsikuss, Szvjatoszlav Richter teljesen ismeretlen volt a magyar közönség előtt. Első koncertjét 1954-ben, a Zeneakadémia kistermében rendezték, és ha jól emlékszem, még ez a viszonylag kis befogadóképességű terem sem telt meg egészen. Lenyűgöző játékát nem lehet szavakba foglalni, valósággal megbabonázta a hallgató-ságát. Ennek az első koncertnek a híre futótűzként terjedt, Richter rögtön számos további hangversenyt is adott, de már a nagyteremben, amely zsúfolásig megtelt. Akkor tömeg tolongott a Zeneakadémia körül, hogy lovas rendőröket rendeltek ki a forgalom irányítására.

Amikor Emil Gilelsz és Rosztropovics ellátogatott a Zeneakadémiára, Zathureczky kívánságára nekik is hegedült. A háborút követően Tóth Aladár lett az Operaház igazgatója. Rögtön több éves szerződést ajánlott Klemperernek, aki 1947 telén érkezett Budapestre, és a következő három év hatalmas fellendülést hozott az Opera és a magyar zenei élet számára. Pauk később is hallotta néhány koncertjét az amszterdami Concertgebouw-ban, és a londoni Royal Festival Hallban.

Jól emlékszem ezekre a Philharmonia Zenekarral adott hangversenyeire. Klemperer akkoriban már öreg volt, koncertjei alatt olykor el-elbóbiskolt, de a zenekar rendületlenül játszott tovább. Ilyenkor, amikor azt látta, hogy Otto bácsi éppen az igazak álmát alussza, a zenekar egyik koncertmestere, közeli barátom, Dékány Béla intett be a fúvósoknak. Amikor viszont Klemperer felébredt, a zenekar azonnal megérezte ezt, és a zene szárnyakat kapott.

A Zeneakadémián 1956-ban is megtartották a válogatást a genovai Paganini-versenyre. A választás Pauk Györgyre esett. Izgult, nem fogják-e megfúrni részvételét, de ezúttal senki sem gördített akadályt az utazás elé. Korábban ugyanis az a furcsa eset történt, hogy 1953-ban ki akarták kiküldeni a párizsi Jacques Thibaud versenyre, de mivel nagybátyja feljelentette, hogy disszidálni akar, nem engedték ki. Ezúttal viszont az olasz vízum nem érkezett meg időben, és emiatt lekéste a verseny első fordulóját. Kedvéért azonban a zsűri külön összeült, hogy meghallgassa. Zathureczky is el akarta kísérni, de nem kapta meg a kiutazási engedélyt. Zathureczky segítségével egy Nemessányi-hegedűt kapott kölcsön a versenyre. Az elnyert első díj értékét növelte, hogy 1954-ben és 1955-ben nem adtak ki első díjat. A verseny győztesét a 3000 dolláros pénzjutalom kívül az a kitüntetés érte, hogy a nyilvános gálakoncerten – amit a rádió és a tévé is közvetített – Paganini saját hegedűjén, egy Guarneri del Gesún játszhatott. Ezt a féltve őrzött hangszert – amelyet nagy hangja miatt il cannoné-nak „az ágyú”-nak neveznek – a genovai múzeum vitrinjében tartják. Akkoriban csak évente egyszer, a verseny győztese szólaltathatta meg. Miután első díjat nyert, több

koncertfelkérést is kapott, de ezeknek nem tehetett eleget, mert időre haza kellett érnie.

Amikor megérkeztem a Nyugati pályaudvarra, 1956 októberét írták. Egészen pontosan október 22-ét... Amikor aztán 1958-ban „disszidáltam”, egy darabig ebből a díjból éldegéltem Párizsban, sőt néhány ’56-os emigráns barátomnak kölcsön is tudtam adni belőle... Mivel Zathureczky 1957-ben az Egyesült Államokba emigrált, én az asszisztensénél, Katona Bélánál diplomáztam... de a diplomámat nem kaptam kézhez, mert nem nagyon fűlött a fogam ahhoz, hogy politikai gazdaságtanból vizsgát tegyek. Így eshetett, hogy az oklevelet csak némi késéssel, 35 év múlva, már a rendszerváltást követően dobtam be a postás egy napon a postaládámba, Londonban.

A Weiner vonósnégyes-órákon végzett komoly munka eredményeként a Zeneakadémia benevezte a Pauk-kvartettet (Pauk György–Székács János–Schiffer Ervin–Szász Árpád) a belgiumi, liège-i nemzetközi vonósnégyesversenyre. Az 1957-ben megtartott versenyen az akkor már neves cseh Vlach-kvartett mögött a második díjat nyerték el. Weiner így írt róluk: „A Pauk-vonósnégyest rendkívül tehetségesnek tartom, technikailag értek, játékuik élettelen, stílusos, hangulatot árasztó. Ők engem a fiatal Léner-kvartettre emlékeztetnek.”

Pauk György 1958-ban – a holland Het Brabants Orkest szimfonikus zenekar legfiatalabb tagjaként – hároméves koncertmesteri szerződést írt alá, majd megkapta a letelepedési engedélyt is. A próbajátékon való részvételre a holland zenekar szólóbrácsása, Schiffer Ervin – a Pauk-vonósnégyes korábbi tagja – beszélt rá. Pauk Hollandiában ismerkedett meg feleségével, Zsuzsával, akivel 1959-ben házasodtak össze.

1959-ben, a párizsi Marguerite Long – Jacques Thibaud verseny előtt egy szép Guadagnini-hegedűt kapott kölcsön, és elnyerte a Premier Grand Prix-t. A zsűri elnöke David Ojsztrah volt, és a zsűriben foglalt helyet Henryk Szeryng is. Két héttel később tartották a Marguerite Long-zongoraverseny és a Jacques Thibaud-hegedűverseny első díjasainak gálakoncertjét a Théâtre des Champs-Élysées-ben, Párizsban. Ezen Brahms hegedűversenyét adta elő a párizsi rádió szimfonikus zenekarával (amint életrajzi könyvéből megtudjuk, a zenekar első trombitása akkor Maurice André volt. A hangversenyről készült filmfelvétel a YouTube-on látható). Ezzel elkezdődött szólókarrierje a nyugati világban.

De életében a döntő fordulat akkor következett be, amikor két évvel később, Amszterdamban találkozott Yehudi Menuhinna. Már ismerte őt, hiszen korábban a Zeneakadémián játszott neki Zathureczkynél. Menuhin másnap meghívta a szállodába, meghallgatta, és azt tanácsolta, mielőbb költözzön át Londonba. Levelet írt az angol belügyminisztériumnak, és a levélnek köszönhetően hat hónapos letelepedési engedélyt kapott Angliában. Különös véletlen, hogy Frankl Péter, zongorista partnere ugyanezt a tanácsot kapta Kabos Ilonkától, aki korábban koncertező zongoraművész, akkoriban pe-

dig keresett zongoratanár volt. 1961 szeptemberében csaknem egyszerre érkeztek meg Londonba.

Az első hónapokban többször játszott Menuhinak, a hegedűművész londoni otthonában. *Emlékszem, egyszer Bartókot játszottam neki, és azt mondta, hogy igen, ez nagyon szép, nagyon jó, de játsszam kicsit magyarosabban. Tetszett nekem, hogy ezt éppen ő mondja, aki nem magyar.*

Augusztusban, Párizsban vette hanglemezre a Vox hanglemezvállalatnál Frankl Péterrel Mozart összes hegedű-zongoraszonátáját, majd váratlanul felkérést kapott a BBC-től, hogy vegye lemezre Csajkovszkij hegedűversenyét, a Londoni Filharmonikusokkal. Szeptember elején költözött át feleségével Angliába. Észak-London Finchley nevű kerületében laktak. Öt év múlva lett angol állampolgár, de magyar állampolgárságát a magyar névhasználattal mindvégig megtartotta. 1963 elején svédországi turnéra utazott, majd eljutott Dániába, Norvégiába, Finnországba és Izlandra is.

Még ezt megelőzően, 1961-ben felkérést kapott Harry Blech-től, a Londoni Mozart Players kamarazenekear vezetőjétől Beethoven hegedűversenyének előadására, mivel a Royal Festival Hall egyik koncertjének szölistája váratlanul lemondta szereplését. Bár bemutatkozó koncertjét csak 1962 májusára hirdették meg a Wigmore Hall-ban, így a londoni debütálásra már az előző évben sor került.

Ha valaki be akart mutatkozni a londoni közönség előtt, ki kellett fizetnie a Wigmore Hall 500 fős koncerttermének terembérletét. Ezt végül sikerült összegyűjteni. Viszont a hangverseny előtt három héttel érkezett a hír, hogy a nála lévő Guadagnini-hegedű tulajonosnője meghalt, ezért sürgősen vissza kell adni a hangszeret, mert az örökösök el akarják adni. Az Angol Kamarazenekear koncertmestere ekkor a saját Amati-hegedűjét adta neki kölcsön. A koncerten – amelyen többek között Bartók Szólószonátája is elhangzott – a zongorakíséretet a Hollandiában élő Hajdu István honorárium nélkül vállalta. A koncertről megjelenő kritikák kitűnőek voltak, ezért a hangversenyt rendező Ibbs and Tillett komolyzenei ügynökség felvette művészlistájára. Második Wigmore Hall-beli koncertjét már hallotta az Australian Broadcasting Corporation angliai képviselője is, és 1965-re ausztrál koncertkörútra hívta meg. A turné tavasszal indult, és négy hónap alatt 52 koncertre került sor. Ennek bevételeiből vásárolták meg 1966-ban London Mill Hill nevű, szép északi kerületében lévő, első házukat.

A Wigmore Hall később is fontos szerepet játszott pályafutásának alakulásában. Számos szólókoncertet adott itt. Többször szerepelt 1973-ban alakult triójával (Ralph Kirshbaummal és Frankl Péterrel), valamint kiváló zongoristákkal, köztük Frankl Péterrel és Jandó Jenővel. 1991-ben, Mozart halálának 200. évfordulója alkalmával hat koncertből álló Mozart-fesztivál műsorának összeállításával bízták meg, amelyen rajta kívül fellépett Arleen Auger énekesnő, Thomas Demenga csellista, Nabuko

Imai brácsaművésznő, a Takács-kvartett, Kazuki Sawa hegedűművész, Frankl Péter és Ralf Gothóni zongoraművészek.

Szekeres Miklós selyemgyárossal a Londoni Filharmonikusokkal adott egyik koncertje után ismerkedett meg. Miután Szekerest lovaggá ütötték, a Sir Nicholas Sekers nevet viselte. Neki köszönhetően végre saját hangszerre lehetett, egy gyönyörű hangú Guadagnini. Amikor nagyobb lett a család – kislánya után kislánya is megszületett –, 1971 tavaszán beköltöztek Golders Green-i házukba, ahol 33 évig laktak. Amikor azonban a gyerekek felnőttek, visszavágytak a Mill Hill-re, és már tíz éve ismét egykori lakóhelyük közelében élnek.

1973-ban látogatott először haza. Győrben majd Sopronban játszotta Sándor János vezényletével Brahms hegedűversenyét, és utána lépett fel a Zeneakadémián. Már a főpróbán tele volt a terem, a koncert pedig hatalmas siker lett. Kroó György többek között ezt mondta róla a rádióban:

„...A Hubay-Zathureczky-féle hegedűs iskola igen sok világljáró, nagy művészt adott az egyetemes zenekultúrának, és Pauk György ezek egyikeként tért most haza – játékában az édes, behízelt hegedűhang, a rendkívüli lendület és a kifejezés telítettsége, mondhatnám: realista elevensége ötvöződik világszínvonalú hegedűs tudással, technikai készenléttel. E kettős tájékozódás: a magyar temperamentum és neveltetés, másrészt a nemzetközi pódiumélet stílár és technikai kontrollja legtökéletesebben, mondhatnám: elementárisan Bach h-moll szvitjében és Bartók II. rapszódijában tárult fel előttem. Hadd mondjam meg, mielőtt most Bach Bourrée-jának néhány hangját felidézük a hangverseny felvételéről, hogy itt nemcsak a Zathureczky-féle hegedűiskola hagyományáról van szó, hanem Kodály Zoltán és Szabolcsi Bence meggyőződésének és tanításának arról az élő dokumentálásáról is, hogy zenetörténet és népzene állandó kölcsönhatásban volt és van egymással. A steril, objektív, penetránsan XX. századi Bach-interpretáció helyett ez a Bourrée egy népi tánc elevenségével és izességével szólalt meg egy magyar hegedűs játékában. És ez egyedülálló szín a hangversenyéletben... Utoljára hagytam Bartók II. rapszódijának említését, mert itt – bár a különben szolid, de fantáziában nem Paukkal egyenértékű zongorakísérő kissé adósunk maradt azzal az originalitással, amit a hegedűszólam előadója nyújtott –, tehát ennek ellenére ez a rapszódia így fantasztikus élmény volt számomra. Mert egyszerre megmutatta a Bartók szólamban rejtőző népi hegedűlést, a szagosan eredeti falusi őselményt, de a féktelen zeneszerzői fantáziát is, és az egészet hallatlan technikai, ritmikai fegyelem betartása közben sistersgő temperamentummal, a rapszódiaműfaj által kínált, szabad, egyéni játékkifejezés minden lehetőségét kihasználva. Én nem tudom, hogy Pauk Györgynek milyen helye van a hivatalos hegedűranglistán, de hogy ezt a Bartók rapszódíát alig-alig csinálja valaki utána, abban biztos vagyok.”

A koncertezés során szinte mindenütt megfordult a világban, így 1963-ban Dél-Afrikában is. Vásáry Tamás mutatta be dél-afrikai turnéi szervezőjének Frankl Péterrel együtt, aki azonnal leszerződttette őket az 1963-as szezonra.

Hongkongban a BBC Szimfonikus Zenekarával és a Berlini Rádiózenekarral játszott. Az ausztrál turné előtt Ankarában és Isztambulban, majd Izraelben lépett fel. Bombayban a Taj Mahal Szálloda Kristálytermében volt a koncert, majd Hongkong, Új-Zélandon Wellington, utána pedig a hosszú ausztrál turné következett.

Dél-Amerikában két alkalommal turnézott: Argentínában, Brazíliában, Bolíviában, Chilében, Uruguayban, Kolumbiában, Venezuelában és Peruban. Japánban az 1980-as évek első felében lépett fel először, amit számos fellépés követett. Japánban ő mutatta be Krzysztof Penderecki hegedűversenyét, előbb Oszakában, majd Tokióban.

Számos amerikai hangverseny közül az elsőre 1971-ben, Chicagóban került sor. Solti György vezényletével játszotta Stravinsky hegedűversenyét. A másik nagy magyar karmester-egyéniesség, aki nagy hatással volt pályafutásának alakulására, Doráti Antal volt. Pályakezdeként a következő tanáccsal látta el: *„Fiacskám, mielőtt elvállalsz egy koncertet, gondoldj a három P-re: a poudra, a pleasure-re és a prestige-re, vagyis a pénzre, az élvezetre és a presztízszre. A háromból legalább egynek meg kell lennie, persze még jobb, ha kettő, vagy akár mindhárom megvan. Ha viszont egyik sincs meg, menj inkább moziba.”*

1973-ban, második chicagói fellépése után felkereste egy amerikai úr, Howard Gottlieb. Elmondta, hogy van néhány szép hangszere, és szeretné őket megmutatni. Másnap meg is jelent, kezében két Stradivarival és két Guarnerival. Kérte Paukot, hogy játsszon rajtuk, szeretné őket hallani. Amikor megkérdezte, melyik tetszik, Pauk az egyik Stradivarira mutatott. „Tartsa meg” – válaszolta. Megérdemel egy ilyen hangszert, tette hozzá. Gottlieb kiváló amatőr hegedűs volt, akinek korábban minden vágya az volt, hogy hegedűművész legyen, de végül üzletember lett. Nagyszülei Sátoraljaújhegyről vándoroltak ki Amerikába. Amint Pauk írja, jól hegedült, jól játszotta az általa szervezett angliai koncerteken zenekarral a Mendelssohn- és a Csajkovszkij-hegedűversenyt. De Pauk ragaszkodott hozzá, hogy kifizethesse a hangszert. Végül megkapta baráti áron, és így lett a „Massart” Stradivari boldog tulajdonosa.

Mivel a Solti Györgyöt képviselő ügynökség, a Colbert Artists Management felvette listájára, sokszor lépett fel Amerikában, és játszott az összes jelentős zenekarral. Többször megfordult Japánban és Kínában, ahol mesterkurzusokat is tartott.

Több amerikai egyetemről – Bloomingtonból, Dallasból, a Yale-ről – kapott felkérést, hogy vállaljon professzori állást, de mint tősgyökeres európai, nem akart Amerikába költözni. Szívesen elfogadta viszont a londoni Királyi Zeneakadémia ajánlatát, ahol azóta is büszkén használja az „Ede Zathureczky Chair” (Zathureczky Ede

tanszék) elnevezést. A világ minden részéről érkeznek hozzá tanítványok, köztük magyarok is.

Zathureczky Ede 1956 decemberében hagyta el Magyarországot. Akkor már szívproblémákkal küzdött, és idő előtti halálát is ez okozta másfél évvel később, Amerikában.

„Még találkoztam vele Bécsben, majd amikor én is elhagytam az országot, sűrűn leveleztünk... hívott, menjek vele Bloomingtonba, az Indiana Egyetemre. Haláláig kapcsolatban maradtunk, sok levelét és kottáját őrzöm. Nagy szeretettel és hálával gondolok rá, ápolom emléket... róla neveztem el londoni akadémiai címemet, ezzel is jelzem, hogy az ő egykori növendékeként magamat is a magyar hegedűiskola folytatójának tekintem... Zathureczky után, az ötvenes évek végén Magyarországon három olyan nagy tudású professzor működött a Zeneakadémián, akik tovább tudták volna fejleszteni a Hubay-Zathureczky hagyományt: Kovács Dénes, Garay György és Katona Béla. Katona Zathureczky növendéke és tanársegédje volt. 1957-ben az ő irányításával fejeztem be tanulmányaimat és adtam diplomakoncertemet. Katona kitűnő hegedűpedagógus volt, jóllehet hangszer tudásának megvoltak a korlátai, ám technikai és zenei meglátásai mindig nagyon ültek. Vele ellentétben Garay szólistának és koncertmesternek is kiváló volt, sőt tanárnak is... A szokásos magyar betegségnek, az irigységnek és a szakmai utálatnak köszönhetően sajnos sem Katonának, sem Garaynak nem adatott meg, hogy hazájukban kifussák a tehetségüket, pedig nagy szükség lett volna rájuk. Garay pár éves otthoni kínlóadás után fogta magát, és Lipcsében vállalt állást, ahol haláláig szólistaként és professzorként működött. Katona Bélát az én segítségével először a manchesteri Royal Northern College-ban, majd a londoni Trinity College-ban nevezték ki professzornak. Angliában nagyon sikeres tanár lett, seregnyi kiváló hegedűst nevelt ki... Zathureczky egyik legtehetségesebb növendéke Kovács Dénes volt. Egykor ő is Olga néniénél kezdte a hegedűtanulást. Jó pár évvel idősebb volt nálam, ezért tanulóéveink alatt nem kerültünk közelebbi személyes kapcsolatba, de klasszikus interpretációit mindig is nagyon szerettem, gyönyörű Mozart- és Beethoven-versenyeket hallottam tőle lemezen, hegedűhangja pedig valóban a Zathureczky-tradíciót képviselte. Először a vonós tanszak vezetőjévé, majd a Zeneakadémia rektorává nevezték ki. Ez a lehető legnagyobb megtiszteltetés volt, amire az is feljogosította, hogy Hubay és Zathureczky után ő volt a magyar hegedűiskola legnagyobb képviselője Magyarországon. Ezt a szerepet azonban sajnos nem tudta igazán betölteni. Hogy miért, az különböző okokra vezethető vissza. Nem vette igazán komolyan a rá háruló tanári felelősséget... Ez óriási tragédia, mert az otthon maradtak között ő volt a legtehetségesebb, és alighanem ő lett volna az egyedül alkalmas személy arra, hogy művészként és tanárként folytassa a hagyományt...”

Pauk György 60. születésnapja alkalmával, a Parlamentben megkapta a Magyar Köztársasági Érdemrend

középkeresztjét. A szakma képviselői Bartók Béla-Pásztor Ditta díjjal jutalmazták, és elnyerte a Pro Cultura Hungarica díjat is. Szeged díszpolgárává választotta. Az University of London 2016-ban díszdoktorává fogadta.

Magyar tanítványai

Mivel életrajzi könyvében magyar tanítványainak visszaemlékezései is helyet kaptak, most ezekből idézünk fel néhány gondolatot. Stuller Gyula 1981-ben kezdte meg tanulmányait, és két évig járt hozzá a londoni Királyi Zeneakadémiára.

Az ő tanításában az volt a leginspirálóbb, hogy sokat játszott az órákon. El is magyarázta, amit kívánt, de az még többet jelentett, hogy a játékból sok mindent elleshettem... Bartók II. hegedűversenyét is az ő tanításával vettem fel a repertoáromra, továbbadta nekem azokat az instrukciókat, amelyeket még ő kapott a darab tanulása-kor Zathureczkytól. Így tehát jómagam is a nagyszerű Hubay-iskola egyik kései diákjának érezhettem és érezhettem magam.

Deák Márta, a pécsi Pannon Filharmonikusok koncertmestere 2006 márciusában, londoni otthonában találkozott Pauk Györggyel. Ezen a meghallgatáson múlt, hogy a következő tanévben lehet-e Pauk György nyolc növendékének egyike, a Királyi Zeneakadémián.

Az első évben még nem sikerült teljes mértékben felvennem a munkatempót, lassabban haladtam a kívántnál... Tovább dolgoztam. És jöttek az eredmények: három nagyobb pénzösszegű ösztöndíjat és versenyt nyertem meg, minek okán az igen költséges, kétéves képzést nem kellett összevonva, egy év alatt elvégezni, maradhattam tovább. A második év hozta meg a várt áttörést. Kezdem ráérezni mindenre, amit mondott, gyorsabban elsajátítottam az anyagot, koncerteken játszottam. Felvételt nyertem a Royal Philharmonic Orchestra együttesébe, megválasztottak az akadémia szimfonikus zenekarának koncertmesterévé, szólófelkéréseket kaptam, kurzusokra küldtek...

Várnagy Katalint a zeneakadémiai felvételi előtt hallotta Szegeden. A Zeneakadémia első osztályának elvégzése után lett a londoni Királyi Zeneakadémia ösztöndíjas hallgatója.

Nála tanultam meg, hogy mi a vonókontroll és mi a vibrató sokszínűsége, és neki köszönhetően alakult ki bennem az igény a szép hangra. Kristálytisza intonációra, pregnáns ritmikára nevelt, és minden egyes műben megkövetelte a zenei stílusok különbözőségének érzékelését. Minden órára új darabot kellett vinnem, soha nem vihettem kétszer ugyanazt a művet. Ezzel elképesztően gyors munkatempóra szoktatott. Ma, a Londoni Filharmonikus Zenekar egyik első hegedűseként is hálás vagyok Pauk Tanár Úrnak mindezért, hiszen jól kamatoztathatom a tőle tanultakat: a zenekari munka a nagyfokú alkalmazkodóképesség mellett hihetetlen mennyiségű koncertprogram villámgyors elsajátítását feltételezi.

András Tamás 1996 szeptemberében kezdte meg tanulmányait Londonban, és hat évig tanult Pauk Györgynél. 2006-ban lett a Royal Philharmonic Orchestra tagja. Rendszeresen ad szóló- és kamarakonzerteket, és gyakran hívják koncertmesternek a St. Martin in the Fields Kamarazenekarhoz, az Oxfordi Filharmonikusokhoz és a Birminghami Szimfonikus Zenekarhoz.

György mestere a kiegyensúlyozott és stabil hegedűtechnikának. A bal kéz stabilitása, a vibrató megválasztása, folyamatossága, a fekvésváltás tökéletes végrehajtása, a vonókezelés fontos alapelveinek elsajátítása mind része volt a képzésnek. A zenei tanulmányok Györggyel óriási mértékben befolyásolták művészi előrehaladásomat. Az ő zenei tudása, zeneszeretete és művészi zsenialitása minden egyes hegedűórán megnyilvánult.

Pusker Júlia a 2010-es szombathelyi Bartók Szeminárium után lett a tanítványa.

Az első pár évben különösen nagy kihívást jelentett a Tanár Úr hihetetlen lendülete és tempója. Egyik óráról a másikra kellett teljesen új darabokat vinnem, lehetőleg koncertközeli állapotban... A tüzes életerő, a bronzszerű hangszín mind része zenei személyiségének, az erre való törekvést és igényt növendékeiben is felébreszti. Azt az elképzelést, hogy a hegedű mint hangszer az énekhanghoz hasonlatos, már korábban is számtalanszor hallottam, de a Tanár Úr kiváltképpen sokat foglalkozik ezzel a kérdéssel. „Csak énekeld el a frázist, és ahol természetesen levegőt vennél, ott kell tagolni.” Az órákon sokszor szóba került a vonó és a jobb kéz különösen fontos feladata. A jobb kéz a tudó könnyedségével kell hogy emelkedjen, illetve lélegezzen, így a hang is szabadon tud áramolni. „Olyan egyszerű ez, mint lélegezni.”

* * *

Írásunkban megpróbáltuk felidézni Pauk György életének fontosabb eseményeit, de természetesen mindez nem pótolhatja azt az élményt, amit „Négy húron pendülök” című életrajza nyújt az olvasó számára. A könyv egyik szép gondolatával búcsúzunk:

„Olykor megkérdezik, mit gondolok az identitásomról, voltaképpen minek is tekintem magam, magyarnak vagy angolnak. A válasz nem egyszerű, bővebb kifejtést igényel: Magyarországon születtem, és természetesen mindig is tősgyökeres magyarnak vallottam magam. Az egész világon úgy ismernek, mint magyar származású angol hegedűművészt. Többekkel ellentétben megőriztem magyar állampolgárságomat, akárcsak nevem eredeti írásmódját, pedig az sok bonyodalmat okozott. Magyar a feleségem, otthon magyarul beszélünk egymással. A gyerekeinkkel, Tomival és Katalival is mindig magyarul beszélünk, ennek köszönhetően – ha egy csöpp angol akcentussal is, de – mindketten jól tudnak magyarul. Valom, hogy nagyon fontos, hogy az ember tisztában legyen az identitásával, és megőrizze azt. Zenélésemmel, hegedűmmel a magyar kultúrát terjesztettem és terjesztem ma is a világban.”

Rakos Miklós